

COLOCVIU STRATEGIC

UNIVERSITATEA NAȚIONALĂ DE APĂRARE „CAROL I”
 CENTRUL DE STUDII STRATEGICE DE APĂRARE ȘI SECURITATE

GÂNDIREA CRITICĂ ÎN LEADERSHIPUL MILITAR

Ionuț CIORANU

Critical thinking in military leadership

Abstract: *In an increasingly volatile environment where reality can be defined as an illusion created by the inability to predict, caused by current security context complexity, ambiguity and uncertainty, identifying ways to react at all levels of military leadership becomes paramount.*

From this perspective, in this article I analyze critical thinking, how it influences military leadership and military actions, in order to identify the answer to the question: Do military leaders need to develop critical thinking?

Keywords: *critical thinking, leadership, security context.*

Gândirea critică în leadershipul militar

Rezumat: *Într-un mediu tot mai volatil, în care realitatea poate fi definită ca fiind o iluzie creată de incapacitatea de a preziona, cauzată de complexitatea, ambiguitatea și incertitudinea actualului context de securitate, identificarea unor căi de reacție, la toate nivelurile leadershipului militar, devine primordială.*

Plecând de la această perspectivă, în acest articol analizez gândirea critică, modul în care aceasta influențează leadershipul militar și acțiunile militare, în vederea identificării răspunsului la întrebarea: Este nevoie ca liderii militari să-și dezvolte gândirea critică?

Cuvinte-cheie: *gândire critică, leadership, context de securitate.*

Până nu demult, au avut impact părerile conform cărora *gândirea critică* a apărut recent în gândirea militară. Istoria ne-a arătat însă, că toți marii lideri militari aveau o gândire critică extraordinară, abilitățile acestora de a înțelege și folosi particularitățile mediului de acțiune aducându-le de cele mai multe ori victoria.

Aceste aspecte sunt valabile și în ziua de azi, cu mențiunea că, ținând cont de contextul de securitate actual, tot mai impredictibil, avem nevoie de gândire critică la toate nivelurile. Creșterea nivelului de gândire critică, atât a comandanților, cât și a reprezentanților structurilor subordonate, poate constitui secretul succesului în operații. Mai mult, trăind într-un flux informațional presărat adesea cu *fake news* tot mai diverse, avem cu adevărat nevoie de dezvoltarea gândirii critice în cadrul leadershipului militar. Avem nevoie să înțelegem cum a apărut, cum a evoluat, ce înseamnă și ce instrumente folosește conceptul gândire critică. Trebuie să înțelegem, în primul rând, de ce avem nevoie de gândire critică.

Repere istorice

La baza gândirii critice stau metodele de predare ale lui Socrate (469/470-399 î.Hr.)¹. Folosind *interogația socratică*², filosoful a arătat că oamenii nu pot emite aserțiuni în legătură cu propriul nivel de cunoaștere, nu pot stabili dacă este unul adecvat sau nu. În urma interogării, descoperim aspecte noi de analizat, noi ipoteze și stabilim ceea ce știm și ceea ce nu știm.

Socrate evocă necesitatea unei gândiri clare, bazate pe consistență logică, care să poată să combată anumite convingeri folosind ipoteze și raționamente, găsind dovezi care să confirme sau să infirme o afirmație. A demonstrat, de asemenea, că in-

¹ Greg Timmons, *Socrates Biography*, A&E Television Networks, 9 September 2019, URL: <https://www.biography.com/scholar/socrates>, accesat la 21.09.2020.

² *Interogația socratică* reprezintă o abordare care se bazează pe practica unui dialog disciplinat și atent. Socrate a considerat că practica disciplinată a interogatoriilor atente permite persoanelor să examineze logic ideile și să determine validitatea acestor idei.

diferent de poziție sau de putere, unii oameni pot fi iraționali. Filosoful a evidențiat reperele și însemnătatea gândirii critice, promovând scepticismul în fața convingerilor și explicațiilor comune, distingând convingerile rezonabile și logice de cele care, oricât ne-ar cultiva sinele, nu au o bază rațională care să ne justifice modul de gândire.

Interogația socratică a fost urmată de gândirea critică a lui Platon și Aristotel. Aceștia aveau convingerea că lucrurile nu sunt mereu ceea ce par a fi și că doar o minte antrenată este pregătită să facă distincția între aparențe și realități. Este reliefată, astfel, importanța chestionării sistematice a realității în demersul accesului la adevăr.

Tradiția gândirii critice sistematice a fost dezvoltată în Evul Mediu în scrierile și învățăturile călugărului dominican Tommaso d'Aquino³, care a supus procesul de gândire unui test critic. Dacă procesul de gândire reușea în mod sistematic să treacă testul însemna că este unul optim. Acest test s-a dovedit o etapă obligatorie în dezvoltarea raționamentelor, a gândirii sistematice. Metodele lui d'Aquino susțin faptul că cei care gândesc critic resping doar credințele care nu au o bază rezonabilă.

În perioada Renașterii, plecând de la ipoteza că toate domeniile vieții umane aveau nevoie de analiză, ideologii europeni au început să gândească critic la adresa religiei, artei, societății, naturii umane, legilor și libertăților, continuând astfel școala antică grecească.

La începutul secolului al XVII-lea, Francis Bacon, filosof, om de știință, jurist, orator și autor englez, a evidențiat faptul că mintea umană nu poate fi lăsată să funcționeze așa cum ar face-o natural, argumentând importanța studierii empirice a lumii. El a pus bazele primei teorii a gândirii critice, cu accent pe procesul de colectare a informațiilor.⁴

Cinci decenii mai târziu, René Descartes, filosof și matematician francez, a elaborat o nouă teorie a gândirii critice, argumentând necesitatea disciplinării sistematice a minții pentru a fi ghidată optim în procesul gândirii. El a dezvoltat o metodă de gândire critică bazată pe principiul îndoielilor sistematice și a subliniat necesitatea existenței unor ipoteze fundamentate. Fiecare parte a gândirii ar trebui să fie pusă la îndoială, ar trebui testată, filosoful susținând: „Rațiunea mă determină acum să cred că ar trebui să-mi opresc acordul față de opiniile care nu sunt complet sigure și indubitabile la fel de atent ca și față de cele care sunt evident false. Deci, în scopul respingerii tuturor opiniilor mele, va fi suficient dacă găsesc în fiecare dintre ele cel puțin un motiv

de îndoială”⁵

Teoria gândirii critice a fost susținută și de Sir Isaac Newton în secolele al XVII-lea și al XVIII-lea, acesta dezvoltând un mod de gândire prin care s-a opus în mod clar viziunii universal acceptată până atunci. El a impus gândirea critică asupra conceptelor introduse de înaintași, cum ar fi Copernic sau Galileo Galilei.

Și cei care au urmat după Newton au militat în continuare pentru susținerea opiniilor bazate în totalitate pe dovezi clare și silogisme irefutabile. În secolul al XVIII-lea, Adam Smith a extrapolat conceptul, evidențiind puterea gândirii critice și a instrumentelor ei⁶, ceea ce a dus la *Declarația de independență* și la apariția lucrării *Critica rațiunii pure* a lui Immanuel Kant. Un secol mai târziu, raționamentul critic a fost folosit în tratarea problemelor capitalismului (Karl Marx)⁷, studiul istoriei umanității (Charles Darwin), studiul psihologic asupra inconștientului mental (Sigmund Freud). O contribuție importantă la dezvoltarea gândirii critice a avut-o și Albert Einstein, care susținea că „a gândi critic nu înseamnă a învăța, ci a antrena mintea să gândească”⁸.

De-a lungul timpului, dezvoltarea științelor a adus un aport deosebit la dezvoltarea conceptului de gândire critică, întrebările lui Socrate putând fi acum folosite în toate domeniile, interogațiile specifice reprezentând fundamentul gândirii critice.

Definirea conceptului de gândire critică

Odată cu dezvoltarea tehnologică suntem bombardați cu un volum tot mai mare de informații, care, pentru a putea fi înțelese, trebuie procesate prin intermediul mecanismelor gândirii critice. Pentru aceasta folosim procesul de gândire, care, într-o accepțiune generală, reprezintă acea capacitate specific umană de a ordona și raționaliza acțiunile și evenimentele din jurul nostru, iar pentru a limita influența factorilor perturbatori este necesar să gândim critic.

Dar cum putem defini conceptul de gândire critică?

Etimologic, termenul *critic* derivă din două rădăcini grecești: *kritikos*⁹ (judecată, discernământ) și *kriterion*¹⁰ (standard). Astfel, a gândi critic înseamnă

⁵ Lex Newman, *Descartes' Epistemology*, The Stanford Encyclopedia of Philosophy, Spring 2019 Edition, URL: <https://plato.stanford.edu/archives/spr2019/entries/descartes-epistemology>, accesat la 18.06.2021.

⁶ Simon Vaut et al, *Economie și democrație socială*, Manual de democrație socială 2, Ediția a 3-a actualizată, Departamentul Academia politică, Friedrich-Ebert-Stiftung, Bonn, decembrie 2009, p. 9, URL: <https://library.fes.de/pdf-files/bueros/bukarest/12411.pdf>, accesat la 19.06.2021.

⁷ Ibidem, p. 10.

⁸ ***, *Gândirea critică și creativă în educația școlară*, f.a., URL: https://www.academia.edu/21498637/Gandirea_critica_si_creativa, accesat la 21.10.2020.

⁹ ***, *Critic*, Dictionary.com, URL: <https://www.dictionary.com/browse/critic>, accesat la 21.09.2020.

¹⁰ ***, *Kriterion*, BibleStudyTools.com, URL: <https://www.biblestudytools.com/lexicons/greek/nas/kriterion.html>, accesat la

³ *Summa Theologica* (denumită și *Summa Theologiae*) este un compendiu sistematic de teologie scris de Thomas d'Aquino între anii 1265-1273.

⁴ Jürgen Klein, Guido Giglioni, *Francis Bacon*, The Stanford Encyclopedia of Philosophy, Fall 2020 Edition, URL: <https://plato.stanford.edu/archives/fall2020/entries/francis-bacon>, accesat la 18.06.2021.

nă a avea discernământ, a judeca pe bază de standarde, de criterii.

Așadar, a fi critic nu înseamnă a contrazice de dragul de a contrazice, ci verificarea propriilor percepții asupra inputurilor pe care le primim, argumentat, în urma unei analize judicioase.

Ideea de gândire critică apare în accepțiunea lui John Dewey, filosof, psiholog și educator, care în cartea sa, *How we think* (1909), propune termenul de *gândire reflexivă*, ce reprezintă „considerarea activă, atentă și perseverentă a unei opinii sau a oricărei forme de cunoaștere în lumina dovezilor care le susțin și a concluziilor pe care doresc să le întemeieze”¹¹.

Cel mai probabil, expresia gândire critică a apărut însă, pentru prima dată, în cursul *An Experiment in the Development of Critical Thinking* (1941) al lui Edward Glaser¹². Potrivit acestuia, „gândirea critică este un nume pentru efortul continuu de a examina orice credință sau orice presupusă formă de cunoaștere în lumina evidenței pe care se bazează și, mai mult, a concluziilor spre care tinde”¹³.

În accepțiunea lui Robert Ennis, renumit profesor la Universitatea din Illinois, SUA: „gândirea critică este un proces al cărui scop este acela de a lua decizii rezonabile cu privire la ce să credem și ce să facem”¹⁴. De asemenea, experți în gândire critică, Richard Paul și Linda Elder afirmă: „Un gânditor critic bine cultivat ridică întrebări și probleme vitale, adună și evaluează informațiile relevante și le poate interpreta în mod eficient; ajunge la concluzii și soluții bine motivate, testându-le pe criterii și standarde relevante; gândește deschis în cadrul sistemelor alternative de gândire, recunoscând și evaluând, după caz, presupunerile, implicațiile și consecințele practice ale acestora; comunică eficient cu alții pentru a găsi soluții la probleme complexe”¹⁵.

Vorbim astfel de numeroase perspective în ceea ce privește conceptul gândire critică, ceea ce arată importanța acestuia, cu atât mai mare dacă ne gândim la caracteristicile contextului de securitate actual.

Conform accepțiunii proprii, a gândi critic înseamnă a nu lăsa niciun aspect, referitor la trecut, prezent, dar și viitor, care ne este supus atenției, neanalizat prin interogații fundamentale și netestat prin silogisme proprii, dar obiective, în demersul continuu de luare a celor mai potrivite decizii.

Este cu atât mai important să gândim critic în domeniul militar, chiar dacă, în prezent, se pune accent pe impactul noilor tehnologii. Și asta pentru că, așa cum arăta raportul de securitate națională al Asociației forțelor terestre ale SUA, încă din martie 2005, „schimbările nu sunt aduse doar de progresele tehnologice. Cele mai importante progrese ale operațiilor militare de-a lungul istoriei s-au datorat ideilor – idei despre luptă, organizare și doctrină. Cel mai important atu al Armatei nu va fi tehnologia, va fi gândirea critică”¹⁶.

Modalități de manifestare a gândirii critice

Gândirea critică este un proces intenționat și direcționat, care propune consum de energie mentală. De aceea, pentru a asigura un nivel optim al energiei mentale pentru situații critice, creierul reduce concentrarea atunci când desfășurăm activități de rutină. A ști când să ieșim din această rutină și să folosim eficient și eficace energia mentală într-un proces de gândire critică este o artă, este o abilitate care este necesar a fi dezvoltată tot mai mult și la toate nivelurile.

Gânditorul critic trebuie să își dezvolte capacitatea de a fi proactiv și reactiv și să nu se axeze pe rezolvarea problemelor, ci, mai degrabă, pe clarificarea preocupărilor, în demersul luării deciziilor optime.

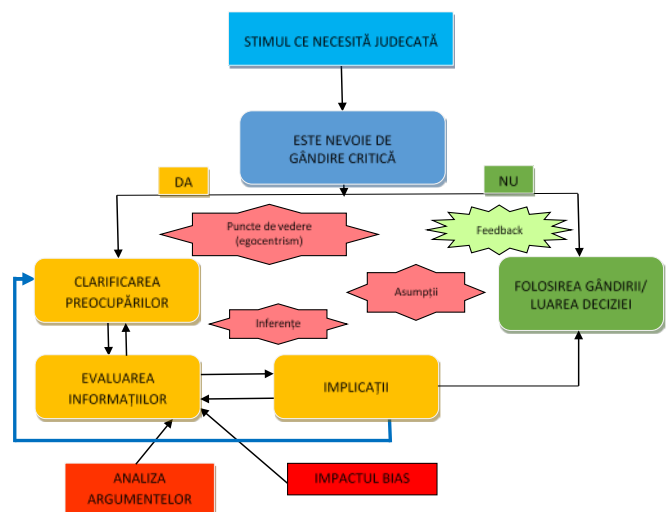

Figura nr. 1: Model al gândirii critice¹⁷

Oricare ar fi situația, procesul de luare a deciziilor militare presupune un bun gânditor care își va dezvolta procesul de gândire pe baza unui scepticism constructiv.

În principal, elementele modelului¹⁸, prezentat în

21.10.2020.

¹¹ John Dewey, *How we think*, Courier Corporation, 2012, p. 12.

¹² Gheorghe Clitan, *Gândire critică. Micromonografie*, Editura Eurobit, Timișoara, 2003, p. 27.

¹³ Idem, p. 27.

¹⁴ Robert Ennis, "Critical Thinking: A Streamlined Conception", *Teaching Philosophy*, Volume 14, Issue 1, March 1991, p. 6, URL: <https://education.illinois.edu/faculty-pages/robert-ennis>, accesat la 21.09.2019.

¹⁵ Richard W. Paul, Linda Elder, *Critical Thinking: Tools for Taking Charge of Your Learning and Your Life*, Financial Times Prentice Hall, 2002, p. 129.

¹⁶ ***, *A Modular Force for the 21st Century*, Torchbearer National Security Report, Institute of Land Warfare, Association of the United States Army, March 2005, p. 21.

¹⁷ Preluat și adaptat după Stephen J. Gerras, *Thinking critically about critical thinking: A fundamental guide for strategic leaders*, August 2008, pp. 4-14, URL: <http://www.fededtv.com/twwimages/fedexec/Thinking%20Critically%20About%20Critical%20Thinking%20Col%20Gerras.pdf>, accesat la 03.07.2021.

figura nr. 1, sunt:

- *clarificare a problemei* – abordarea comprehensivă a situației (necesită revizuire continuă);
- *punct de vedere* – stabilirea alternativelor, înălțurând efectele egocentrismului/empatizarea cu punctul de vedere al altora;
- *asumpții-ipoteze* – stabilesc necesitatea gândirii critice în rezolvarea unei probleme;
- *deducții* – posibil afectate de punctul de vedere și de ipoteze;
- *evaluare a informațiilor* – poate ajuta redefinirea problemei;
- *incidențe-implicații* – stabilirea impactului și oportunității elementelor acționale, ceea ce ne ajută să previzionăm anumite consecințe ale deciziei. Aceste variante acționale pot fi posibile, probabile și inevitabile.

Deși modelul de gândire critică este preluat, tradus și adaptat, în viziunea noastră trebuie pus accentul pe stabilirea impactului implicațiilor asupra deciziei, iar dacă acesta este nesatisfăcător, întoarcerea la clarificarea problemei este obligatorie. Vorbim, astfel, de un algoritm în cadrul unui veritabil sistem cu reacție, cu particularitățile specifice teoriei sistemelor automate.

De asemenea, trăind în era *fake news*, coroborat cu modificarea raportului spațiu/timp (spațiu tot mai larg / timp tot mai redus), o atenție sporită trebuie acordată evaluării informațiilor, care, în majoritatea situațiilor, ajută la redefinirea rapidă a problemei. Nu trebuie ignorate nici aspectele legate de egocentrism, rezistența la biasuri, atât cognitive, cât și comportamentale, și nici cele legate de o analiză a argumentelor. Pentru asta este nevoie de o dezvoltare personală continuă a militarilor, care, într-un climat afectiv optim, să fie în măsură să ia cele mai bune decizii.

Dar cum dezvoltăm aceste abilități de judecată în rândurile militarilor? Putem învăța și dezvolta abilitățile de logică și raționament, care țin, de obicei, de filosofie, sau putem valoriza abilitățile de interogare și autorefecție, care țin, de obicei, de educație și psihologie.

Există două școli de gândire pentru dezvoltarea abilităților de gândire critică: *fără context* și *dependentă de context*. Dezvoltarea fără context se concentrează pe dezvoltarea abilităților de gândire critică indiferent de subiectul specific, iar dezvoltarea dependentă de context se concentrează asupra dezvoltării aceluiași abilități, dar în cadrul unui anumit domeniu de studiu. O bună metodă ar fi combinarea celor două, astfel încât dezvoltarea abilităților dependente de context să înglobeze atât raționamentul critic specific filosofiei, cât și interogarea și autorefecția specifice educației și psihologiei.

În general, abilitățile de gândire critică sunt dezvoltate cel mai bine prin următoarele metode:

- transmiterea de cunoștințe despre abilitățile de gândire critică dintr-o perspectivă multidiscplinară;
- punerea în practică a acestor abilități într-un cadru dependent de context, sub coordonarea unui lider recunoscut;
- dezvoltarea unui mediu sănătos, atât în școlile militare, cât și în unități, care să creeze condițiile favorabile manifestării gândirii critice în probleme importante¹⁹.

Odată dezvoltate aceste abilități de gândire critică, putem vorbi de lideri capabili să ia cele mai bune decizii.

În armată, luarea deciziilor este un proces rațional, care duce de obicei la decizii eficiente. În calitate de lideri, punem accent pe evaluarea informațiilor, pregătirea alternativelor și pe prioritizarea criteriilor pentru a reuși să luăm cea mai bună decizie. Ofițerii eficienți recunosc că procesul de luare a deciziilor reprezintă una dintre acele provocări care necesită abilități de gândire critică dezvoltate, provocări cu atât mai mari dacă ne gândim la particularitățile mediului de securitate actual și dacă încercăm să previzionăm ce va urma.

Trebuie să fim în măsură să facem analize critice și să previzionăm doar pentru simplul fapt că termenul de *război convențional* a fost demult depășit, iar astăzi, potențialii adversari ai armatelor sunt de cu totul altă natură, înscriindu-se în linia caracteristică ultimei generații a războiului, *războiul fără frontiere*, așa cum am ales să îl denumim. Mai mult, așa cum preciza subsecretarul Marinei americane, Thomas Modly, „mediul actual al amenințărilor evoluează rapid și este previzibil doar în imprevizibilitatea sa”²⁰.

Unul dintre cele mai notabile semne de avertizare despre o lipsă de gândire critică în cadrul armatei a fost jocul de război, organizat și condus de Marina SUA în anul 2002, cunoscut sub numele de *Provocarea Mileniului*. În cadrul acestei simulări, armata americană, dispunând de cele mai noi tehnologii și arme, a avut ca adversar o echipă roșie (*red teaming*), formată din militari în retragere, care a folosit o serie de tactici neconvenționale, dintre care renunțarea la comunicațiile radio ușor interceptabile. Ca alternativă au folosit mijloace de comunicare mai puțin tradiționale, inclusiv curieri pe motociclete. Această abordare a surprins armata americană, liderii militari încercând să găsească variante de răspuns pentru tactica echipei roșii, însă, până la sfârșitul simulării, au pierdut mai mult de jumătate din flotă.

De la Provocarea Mileniului, armata și-a actualizat programele educaționale pentru a evidenția for-

¹⁹ Ibidem, p. 3.

²⁰ Helen Lee Bouygues, “U.S. Military Leaders Want Soldiers To Think Critically, Not Just Follow Orders”, *Forbes*, 10 January 2019, URL: <https://www.forbes.com/sites/helenleebouygues/2019/01/10/u-s-military-leaders-want-soldiers-to-think-critically-not-just-follow-orders>, accesat la 04.07.2021.

¹⁸ Ibidem.

me de raționament mai eficiente. Cu câțiva ani în urmă, de exemplu, armata a dezvoltat o modalitate de a combate gândirea rigidă, prin re proiectarea acesteia²¹. Aceste abilități de gândire critică este ne-cesar a fi dezvoltate înainte de desfășurarea acțiunilor militare prin forme de instruire adaptate și prin formare continuă.

Întrucât am stabilit că este nevoie de leadership la toate nivelurile, acest fapt necesită personal capabil să evalueze opțiunile, să anticipeze, să fie pregătit pentru situații imprevizibile și să ia decizii în situații de risc și incertitudine.

Încă din 2013, armata americană a admis faptul că gândirea critică este una din cele șase aptitudini necesare liderilor – să acționeze conform intenției comandantului și să asigure continuitatea comenzii la toate nivelurile; să ia decizii etice bazate pe valorile și standardele profesiei; să utilizeze resursele disponibile pentru a îmbunătăți disciplina, pregătirea, reziliența și sănătatea forței; să anticipeze, să comunice și să diminueze riscurile; să opereze în comun, interagenții, interguvernamental și multi-național; să *gândească critic* și să dezvolte lideri agili și adaptivi – iar din 2015 gândirea critică a fost inclusă lista cu atributele cerute liderilor militari²².

Mai mult, în aprilie 2018, având în vedere identificarea acestor necesități, Marina SUA a demarat un studiu major, *Education for Seapower*, plecând de la convingerea că aplecarea asupra gândirii critice este esențială pentru educația noii marine. Scopul acestui studiu a fost identificarea cadrului optim pentru învățarea personalului marinei cum să gândească, nu ce să gândească.

Raportul respectiv a oferit secretarului Marinei, o serie de recomandări pentru reînnoirea modului în care Marina americană promovează, organizează și încurajează învățarea continuă. Acest studiu va duce, cel mai probabil, la o schimbare radicală în educația militară, cu accent pe dezvoltarea abilităților de gândire critică în cadrul programelor de formare și dezvoltare continuă.²³

Gândirea critică devine, așadar, o dimensiune foarte importantă a leadershipului, care, odată implementată, are influențe până la baza sistemului, constituindu-se într-o modalitate de creștere a satisfacției profesionale, a motivației și a sentimentului de apartenență. Poate avea, de asemenea, o contribuție semnificativă și la crearea a unui climat afectiv optim.

Concluzii

Mediul de securitate al secolului al XXI-lea este caracterizat de transformări majore, care induc

ideea că acțiunile distructive, specifice conflictelor convenționale, vor fi înlocuite de acțiuni de influențare a comportamentelor națiunilor, care s-ar putea dovedi la un moment dat, chiar mai distructive.

În acest context, în care valorile raportului spațiu/timp sunt tot mai mari, acțiunile militare viitoare vor fi caracterizate, cel mai probabil, de intervenții rare, scurte, dar intense și într-un spațiu tot mai extins, cea mai importantă particularitate fiind de fapt apariția adversarilor incerti, care acționează neconvențional, tot mai des în situații plasate între pace și război. Toate aceste aspecte, completate de globalizarea accesului la noile tehnologii și folosirea neasumată a acestora contribuie inevitabil la configurarea unei noi realități, definită mai degrabă ca o iluzie creată de incapacitatea de a previziona.

Pentru a descifra cât mai bine această realitate obscură, dezvoltarea profesională și personală continuă a personalului militar devine primordială. Este important ca personalul militar să înțeleagă această realitate, este important ca liderii militari să descifreze această realitate și să „îi ghicească” tendințele.

Pentru a răspunde acestor provocări sunt necesare capacități și metode de acțiune adaptate, abordări noi în ceea ce privește puterea de luptă, în sensul repriorizării componentelor acesteia cu accent pe componenta umană, pe leadershipul militar. Mai mult, pentru ca actul de comandă să facă față actualelor exigențe, caracterizate de nevoia de soluții diverse, complexe, rapide și ținând cont de particularitățile specifice *mission command*, identificăm tot mai des nu doar nevoia de leadership, ci de leadership la toate nivelurile. Iar când vom fi reușit un leadership optim la toate nivelurile, în mod sigur aceste va unifica și va dezvolta celelalte componente ale puterii de luptă, conducând astfel la o manifestare sinergică a acesteia.

În acest context, dezvoltarea abilităților de gândire critică devine esențială pentru o armată de succes. În primul rând cursa inovării implică creativitatea, dar numai în măsura în care se aplică gândirea critică în demersul identificării celor mai bune soluții. Fără gândire critică, gândirea creativă este inefficientă. Pe de altă parte, gândirea critică este o abilitate care oferă mai multă siguranță și diminuează nivelul de scepticism în fața unui viitor tot mai incert.

Dacă liderii încurajează gândirea critică, oferă subordonaților posibilitatea de a contribui la procesul de luare a deciziilor, atunci decizia finală va fi de calitate. Astfel, subordonații vor arăta o satisfacție mai mare la locul de muncă și o dorință de a rămâne în armată. De asemenea, înțelegerea contextului tot mai complicat duce la luarea unor decizii mai rafinate și în același timp eficiente și eficiente.

Ținând cont de două dintre direcțiile de acțiune și principalele modalități de asigurare a securității naționale, „dezvoltarea de capacități moderne, cu

²¹ Ibidem.

²² ***, *Enlisted professional military education policy*, Joint Staff, Washington DC, 15 May 2015, p. GL-3.

²³ Ben Werner, *Focus on Critical Thinking is Key in New Navy Education Study*, USNI News, 16 August 2018, URL: <https://news.usni.org/2018/08/16/35846>, accesat la 20.10.2019.

grad înalt de operativitate, pe deplin interoperabile cu forțele aliate și parteneri, care să asigure îndeplinirea misiunilor constituționale”, respectiv „facilitarea implementării agendei de cooperare NATO-UE, cu precădere în domeniile apărare cibernetică, combaterea amenințărilor hibride, contracararea amenințărilor teroriste, reziliență, comunicare strategică și mobilitate militară”²⁴, consider că demersul dezvoltării gândirii critice, la toate nivelurile, ar fi oportun, ar avea un bun impact și consecințe pe măsură, mai ales dacă s-ar încadra în trendul învățământului militar din statele parteneri. Mai mult, noi cercetări în domeniu subliniază faptul că acest concept pare a avea o importanță deosebită în dezvoltarea nivelului de reziliență, atât personală, cât și sistemică.

În final, o motivație în plus pentru dezvoltarea gândirii critice ar fi convingerea mea că aserțiunea *Cogito, ergo sum* (Gândesc, deci exist) pare că se transformă tot mai mult în *Exist pentru că gândesc (critic)*.

Bibliografie:

1. ***, *A Modular Force for the 21st Century*, Torchbearer National Security Report, Institute of Land Warfare, Association of the United States Army, March 2005.
2. ***, *Critic*, Dictionary.com, URL: <https://www.dictionary.com/browse/critic>.
3. ***, *Enlisted professional military education policy*, Joint Staff, Washington DC, 15 May 2015.
4. ***, *Gândirea critică și creativă în educația școlară*, f.a., URL: https://www.academia.edu/21498637/Gandirea_critica_si_creativa.
5. ***, *Kriterion*, BibleStudyTools.com, URL: <https://www.biblestudytools.com/lexicons/greek/nas/kriterion.html>.

²⁴ ***, *Strategia Națională de Apărare a Țării pentru perioada 2020-2024*, Administrația prezidențială, București, 2020, pp. 31-32, URL: https://www.presidency.ro/files/userfiles/Documente/Strategia_Nationala_de_Aparare_a_Tarii_2020_2024.pdf, accesat la data de 04.07.2021.

6. ***, *Strategia Națională de Apărare a Țării pentru perioada 2020-2024*, Administrația prezidențială, București, 2020, URL: https://www.presidency.ro/files/userfiles/Documente/Strategia_Nationala_de_Aparare_a_Tarii_2020_2024.pdf.

7. BOUYGUES, Helen Lee, “U.S. Military Leaders Want Soldiers To Think Critically, Not Just Follow Orders”, *Forbes*, 10 January 2019, URL: <https://www.forbes.com/sites/helenleebouygues/2019/01/10/u-s-military-leaders-want-soldiers-to-think-critically-not-just-follow-orders>.

8. CLITAN, Gheorghe, *Gândire critică. Micromonografie*, Editura Eurobit, Timișoara, 2003.

9. DEWEY, John, *How we think*, Courier Corporation, 2012.

10. ENNIS, Robert, “Critical Thinking: A Streamlined Conception”, *Teaching Philosophy*, Volume 14, Issue 1, March 1991, URL: <https://education.illinois.edu/faculty-pages/robert-ennis>.

11. GERRAS, Stephen J., *Thinking critically about critical thinking: A fundamental guide for strategic leaders*, August 2008, URL: <http://www.fededtv.com/tvwimages/fedexec/Thinking%20Critically%20About%20Critical%20Thinking%20Col%20Gerras.pdf>.

12. KLEIN, Jürgen; Guido GIGLIONI, *Francis Bacon*, The Stanford Encyclopedia of Philosophy, Fall 2020 Edition, URL: <https://plato.stanford.edu/archives/fall2020/entries/francis-bacon>.

13. NEWMAN, Lex, *Descartes' Epistemology*, The Stanford Encyclopedia of Philosophy, Spring 2019 Edition, URL: <https://plato.stanford.edu/archives/spr2019/entries/descartes-epistemology>.

14. PAUL, Richard W.; Linda ELDER, *Critical Thinking: Tools for Taking Charge of Your Learning and Your Life*, Financial Times Prentice Hall, 2002.

15. TIMMONS, Greg, *Socrates Biography*, A&E Television Networks, 9 September 2019, URL: <https://www.biography.com/scholar/socrates>.

16. VAUT, Simon et al, *Economie și democrație socială*, Manual de democrație socială 2, Ediția a 3-a actualizată, Departamentul Academia politică, Friedrich-Ebert-Stiftung, Bonn, decembrie 2009, URL: <https://library.fes.de/pdf-files/bueros/bukarest/12411.pdf>.

17. WERNER, Ben, *Focus on Critical Thinking is Key in New Navy Education Study*, USNI News, 16 August 2018, URL: <https://news.usni.org/2018/08/16/35846>.

Responsabilitatea privind conținutul articolelor publicate în **Colocviu strategic**, inclusiv a opiniilor exprimate, revine în totalitate autorilor, cu respectarea prevederilor Legii nr. 206 din 27 mai 2004 privind buna conduită în cercetarea științifică, dezvoltarea tehnologică și inovare și Legii nr. 8 din 14 martie 1996 privind dreptul de autor și drepturile conexe, cu modificările și completările ulterioare. Sunt autorizate orice reproduceri, fără perceperea taxelor aferente, cu condiția precizării exacte a numărului și anului de apariție ale publicației din care provin.

Colocviu strategic

Redactor: CS II dr. Cristian BĂHNĂREANU
Pagină web: <https://cssas.unap.ro/ro/cs.htm>
e-ISSN 1842-8096, 1117/2021

Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate

Adresă: șos. Panduri, nr. 68-72, sector 5, București
Telefon: 021.319.56.49, Fax: 021.319.57.80
E-mail: cssas@unap.ro, Website: <https://cssas.unap.ro>